

bewerkt, dat de instincthandeling zo verloopt, dat het voortbestaan van de soort is gewaarborgd.

Zoals reeds is gezegd, wie veel verlaten nestjes bestudeert komt onder de indruk van de grote gevolgen, die kleine oorzaken kunnen hebben. Het wordt hem steeds duidelijker, dat heel veel afhangt van de juiste nestplaatskeuze en dat alleen het kunnen rondlopen om de steel nog niet voldoende waarborg biedt voor het tot stand komen van een bruikbaar nestje. Vooruitlopend op een artikel over de nestkeuze geven we een voorbeeld van een hoornaarnestje, dat eveneens werd verlaten; onder heel andere omstandigheden en toch vergelijkbaar met het zo juist beschreven geval.

Het hier afgebeelde nestje (fig. 2) was vastgehecht tegen een vlak substraat, het deksel van een nestkastje voor vogels. Wat dadelijk opvalt, is de vlakke hulselschaal tegenover een langstelig raatje. Deze schaal was abnormaal dik en voor een groot deel *gehecht* tegen het substraat (a), d.w.z. de wesp moet dit gehechte gedeelte niet hebben vervaardigd vanaf de steel, maar *lopend over het substraat*. M.i. is daardoor de instinctsbinding nestgang—

cellen verstoord; bij voortdurende uitbreiding zou dit omhulsel te wijd worden. De cellen daarentegen zijn reeds vrij lang en hun verlenging verbreekt evenzeer het verband tussen hulsel en raat.

Volgens mij is een en ander ontstaan, zoals ook de bouwbelemmeringen op vlak substraat voor de Honingbij ontstaan. Er is hier een gebrek geweest aan een uitstekend voorwerp, een geleidingsinvloed, waardoor het nest dadelijk bij de bouw het substraat verlaat, de ruimte wordt ingedruwd. Dan kan de wesp het omhulsel bouwen *los* van het substraat en dit dwingt de wespen steeds bij de bouw van het omhulsel gebruik te maken van de gebouwde steel als steunpunt.

Er zijn dus twee hoofdoorzaken, die de nestbouw doen mislukken:

- a. het ontbreken van een juiste geleiding voor de allereerste bouwopgingen;
- b. de daarvoor in de plaats tredende ongewenste geleiding van de arbeid.

Secundair wordt door de verkeerde geleiding het contact omhulsel—raat verbroken, wat een psychische invloed moet hebben op het bouwende insect, dat daardoor gedwongen wordt de bouw (het nest) te verlaten.

OVER DE FLORA EN FAUNA VAN EEN OUD BAGGERSTORTTERREIN EN ZIJN OMGEVING

J. P. OTTO.

In 1936 verscheen van de hand van Dr J. Oosterhuis, destijds leraar in de biologie te Sneek, een boekje getiteld: „De Plantengroei om Sneek”. In de inleiding zegt de schrijver: „Dit boekje heeft geen andere pretentie, dan dat het wil zijn een handleiding voor natuurvrienden, die zich

in de omgeving van onze stad enigszins willen oriënteren. Op volledigheid maakt het geen aanspraak”. Dit pretentieloze werkje bevat echter een groot aantal gegevens, zowel wat de plantengroei als de bijzonderheden van het terrein betreft. Een der hoofdstukken handelt over „de

Rietkragen"; de planten, die in dit hoofdstuk besproken worden, zijn volgens de schrijver kenmerkend voor het hele merengebied.

Toen ik in 1947 vrij regelmatig het Snekermerencomplex bezoeken ging, ontwaakte bij mij de lust om aan het genoegen, dat

terreintje werd tevens excursie-gebied voor de leerlingen van het Sneker Gymnasium, die mij hielpen bij het verzamelen van planten, het doen van waarnemingen en het maken van foto's. Tevens verzamelde ik gedurende enige jaren af en toe plankton in de omgeving van dit terrein. Hoewel

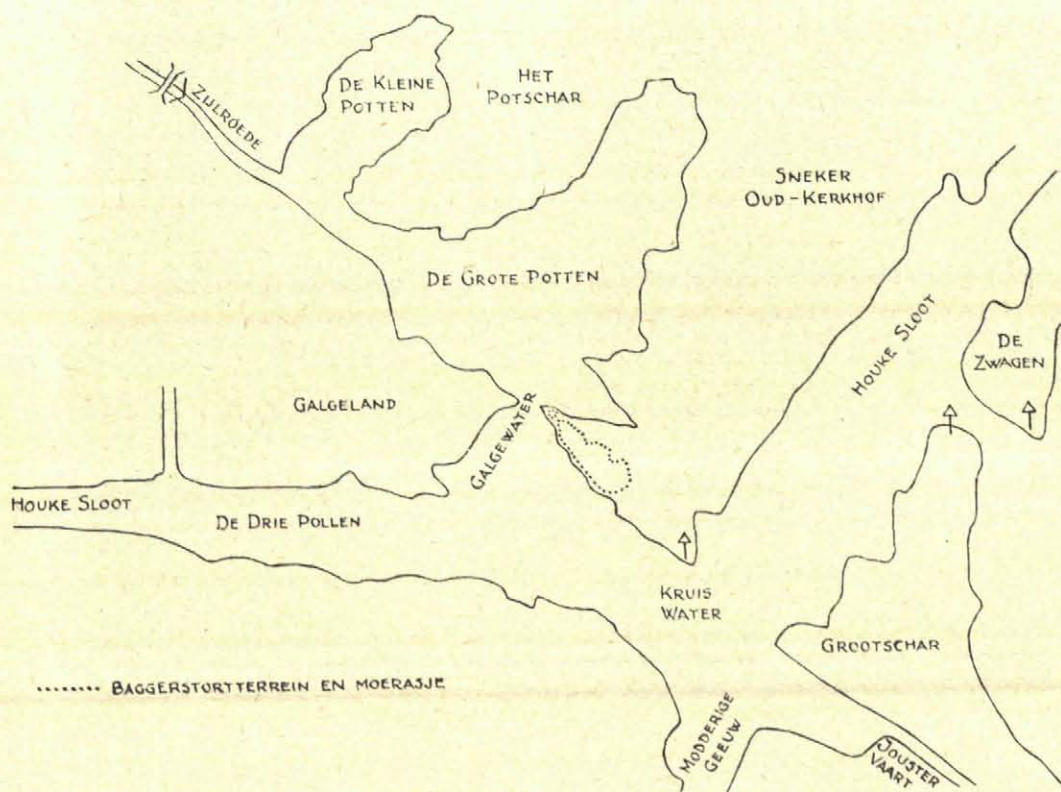

Fig. 1. De Potten en omgeving.

het verblijf in de vrije natuur biedt, een uitbreiding te geven door de flora en fauna van het terrein wat nauwkeuriger te bekijken. Maar aangezien het hier een wel zeer uitgestrekt gebied betreft, besloot ik mij slechts met een beperkt gedeelte bezig te houden. Ik koos daarvoor een klein terrein uit bij de Potten, een tweetal kleine plas-sen, die enkele kilometers van Sneek lig-gen en dus vrij snel te bereiken zijn. Dit

in de jaren 1947, '49, '50, '51 en '52 wel vijftig keer waarnemingen gedaan werden, is onze kennis van flora en fauna nog verre van volledig. Toch willen wij nu reeds enkele bijzonderheden vermelden, omdat bij eventuele voortzetting van dit werk die onvolledigheid stellig zal blijven.

De Potten.

Ten noorden van de Houkesloot, het wa-

ter, dat de verbinding van de stad Sneek met het Sneker Meer vormt, liggen twee kleine plassen „De Potten” genaamd (fig. 1). De diepte is niet groot. Volgens de waterkaart van Midden-Friesland (uitgegeven door de A.N.W.B. 1952) bedraagt deze voor de grootste plas, die ik gemakshalve de Grote Potten noemen zal, 1 m, terwijl de kleinste plas, die ik de Kleine Potten noem, een halve meter diep is, hetgeen niet geheel overeenstemt met de ervaringen, die ik zelf bij het varen in deze plassen opdeed; in 1953 vond ik in de Grote Potten diepten van 1.75 m, in de Kleine Potten van 1.25 m. Aan de zuidzijde sluiten deze plassen via het Galgewater bij de Houkesloot en het zg. Kruiswater aan, terwijl de Kleine Potten via de Zijlroede en de Offingawierster Vaart, waarin een sluisje ligt, verbinding heeft met de Oudvaart, die van Sneek loopt naar Sybrandaburen, Poppingawier en Rauwerd. In de 12de eeuw stond de Grote Potten, toen Cleijne Meer genoemd, via de Oude Rijd ook in verbinding met de Ropsterhorne, een deel van het Sneker Meer (Dokkum, 1913).

Over het ontstaan van deze plassen kon ik geen gegevens krijgen. De Friese meren worden wel opgevat als met water opgevulde kommen, die ontstaan zijn tengevolge van de uitslijting door gletscherijs, dat gedurende de ijstijd over de noordelijke delen van ons land geschoven is. In het algemeen zijn deze meren, die in hydrologische zin beter de naam plassen kunnen dragen, ondiep. Diepten van meer dan twee meter zijn zeldzaam, hoewel de laatste jaren door het uitbaggeren van vaargeulen grotere diepten aangetroffen worden. De Potten zijn omzoomd door een weidegebied, dat laag ligt en van het water gescheiden wordt door vrij brede rietkragen, waarin Lisdodden, Lissen en tal van an-

dere oeverplanten afwisseling brengen.

Een baggerstortterrein.

Aan de zijde van de Houkesloot en wel ten noordoosten van de toegang tot de Potten ligt een terreintje, dat direct mijn aandacht trok bij mijn eerste bezoek, omdat het veel hoger ligt dan het omringende land, waar het zich 1 à 2 m boven verheft. Wij hebben hier met een baggerstortterrein van kleine afmeting te doen, waaraan Friesland tegenwoordig rijk is en over één waarvan reeds een uitvoerig artikel van D. T. E. v. d. Ploeg in dit tijdschrift (Jrg. 53, 1950) verschenen is. Het hier te bespreken terreintje is al veel vroeger als baggerstortplaats gebruikt. De tegenwoordige gebruiker van dit land vertelde mij, dat er in de jaren 1914-1918 al bagger gestort was. Het is daarna geheel begroeid en maakt een ruige indruk, die sterk bij de omgeving afsteekt. De krimpscheuren, die er in zijn ontstaan, zijn vrij diep en maken het kleine plateau, vooral in de late lentemaanden en het begin van de zomer als zij zo overgroeid zijn dat zij ternauwernood opvallen, niet tot een aangename wandelplaats. In de loop van de zomer van 1947 werd met behulp van een zandzuiger opnieuw modder, uitgebaggerd bij het werk voor het Friese kanalenplan, op het noordwestelijk deel van het baggerstortterrein gespoten, dat toen in een breiachtige massa veranderde. Toen ik eind September van dat jaar die plaats weer bezocht, was de bovenlaag daarvan opgedroogd met diepe krimpscheuren. Om het baggerstortterrein, dat door een dijkje afgesloten wordt, loopt een strook laag land, die aan de zuidwestzijde zeer smal is en daar voortdurend afslaat, zodat op enkele plaatsen het water van het Kruiswater tegen het dijkje staat. Aan de noordoostzijde is die strook grond veel breder en

gaat geleidelijk over in het weiland, dat zich verder langs de Houkesloot tot aan het Paviljoen aan het Sneker Meer uitstrekt. Aan de uiterste punt van het baggerstortterrein, vlak bij het Galgewater, ligt een klein moerasje.

De gevarieerdheid van het terrein laat niet na haar invloed op de aanwezige flora en fauna uit te oefenen, en maakt de observatie ervan zeer aantrekkelijk.

(wordt vervolgd)

VRAGEN EN KORTE MEDEDELINGEN

Gevleugelde Vuurwantsen (*Pyrrhocoris apterus*). Zaterdag 24 Juli begaf ik mij naar een mij bekend, door Vuurwantsen bezet terreintje onder enkele oude lindebomen (Halsteren, N.-Br.). Tussen het gras kan men deze insecten daar in alle stadia van ontwikkeling vinden, de ei-toestand inbegrepen. Vele volwassen wantsen liepen copulerend rond. Tussen dit gewirwar ontdekte ik twee exemplaren, die in kleur afweken: de achterlijfspunt was geheel zwart. Deze beide voegde ik bij een aantal normale, die ik reeds verzameld had. Thuis bleek, dat ik een goede slag had geslagen. De afwijkende kleur vond zijn oorzaak in het feit, dat deze wantsen volkomen ontwikkelde vleugels droegen, waarvan de zwarte punten het achterlijf verborgen.

Gevleugelde Vuurwantsen komen in zuidelijke streken voor, op onze breedte zijn ze zeer zeldzaam. Het mag wel een wonderlijke samenloop van omstandigheden heten, dat ze in deze koude zomer hier werden gevonden.

Biezelinge.

B. J. J. R. WALRECHT.

Op heterdaad betrapt! In D. L. N. van Augustus 1953 disten we het een en ander op over Zwarte kraaien. Een Patrijzen-drama, waarbij jongen werden geroofd, vormde hiervan de hoofdschotel. Ook dit jaar maakte mijn vrouw en ik tijdens een onzer regelmatige vogelronden weer eens een schavuitenstreek van deze slimme en behoedzame rovers mee. Weer waren Patrijzen de dupe, al was de scène nu geenszins bloedig en werd alleen maar een veelbelovend, rijk gezinsleven letterlijk in de kiem gesmoord. Mens en Kraai, overigens over het algemeen geen vrienden, hadden er beiden schuld aan. Ofschoon iets dergelijks zo vaak gebeurt, lijken de bijzonderheden van dit voorval mij toch wel het verhalen waard.

Het was op 17 Juni in het Wageningse Binnenveld niet ver van de plaats, waar op 30 Juni van het vorig jaar jongen werden geroofd. Bij de telling van de aantallen vogels van verschillende soort, die op een pas gemaaid grasland wat van hun gading zochten, merkte mijn vrouw op een paaltje een Zwarte kraai op met een ei in zijn bek. Een poosje daarna zagen we hem met een ander ei, hetgeen sterke verdenking bij ons wakker riep van roof en wel van patrijzeneieren. Dies volgden we de gedragingen van de zwarte rover om hem op heterdaad te betrappen. Na het verorberen van dit (hoeveelste?) ei streek de vogel weer op het veld neer, zigzagde heel bedaard wat in onze richting, totdat hij op ruim vijftig meter afstand stil bleef staan, behoedzaam een ei in zijn snavel nam en er mee weg vloog. Ik hield met mijn kijker de plaats precies in de gaten, zodat mijn vrouw er wel in móést slagen het nest te vinden. Daar lagen in een mooie nestkuil, open en bloot, temidden van het afgemaaid gras, nog zeven eieren. We gunden die de rover uiteraard niet en namen ze, na enig overleg, alle mee. Wat zou de kraai nu verder doen? Na enige tijd kwam hij weer rustig aanstappen en belandde ten slotte bij de bewuste plaats, waar hij het nest leeg vond. Hij onderzocht toen de naaste omgeving, tevergeefs, keerde naar het nest terug, pikte er wat in rond en zette toen zijn naspeuringen in wijdere omtrek voort. Daarbij stuitte hij op het patrijzenpaar, dat in een greppel gedoken zat, en hem prompt heftig aanviel. Zijn optreden verloor nu de rustige zekerheid, die het tot dusver gekenmerkt had. Kennelijk in hevige woede ontstoken, ging hij het hele nest grondig overhoop gooien, voordat hij van daar verdween.

Wageningen.

Dr D. M. DE VRIES.